(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

मुंबई येथील उच्च न्यायालयात

दिवाणी अपील अधिकारक्षेत्र

रिट याचिका क्रमांक 18109 / 2024

मेसर्स हॉटेल रतनामहल)

जी. एम. एजन्सी हॉटेलच्या युनिटमध्ये)

सहारा चकाला रोड, अंधेरी (पूर्व))

मुंबई 400 099) **...याचिकाकर्ता**

विरुद्ध

1. श्री. शिवाजी चंद्रकांत सोनावणे)

ब्लॉक नं. 31, महात्मा नगर,)

गोळीबार रोड, सांताक्रूझ (पूर्व))

मुंबई-400 055)

2. विद्वान 10 वे कामगार न्यायालय)

नवीन प्रशासकीय इमारत)

नवीन सरकारी वसाहत, बांद्रा (पूर्व),)

मुंबई-400 059)

(औपचारिक पक्ष)) **...उत्तरवादी (अनेक)**

याचिकाकर्त्यासाठी **श्री. संजय शिंदे**, श्री. अमित गोसावी यांच्या सूचनेवरून.

उत्तरवादी क्र. 1 साठी **श्री. राघवेंद्र एस. मेहरोत्रा**, श्री. मदहत जे. शेख आणि श्री. इरफान शेख यांचेसह, लॉखार्ट लीगल एडवोकेट अँड लीगल कन्सल्टन्ट यांच्या सूचनेवरून.

न्यायमंच : न्यायमूर्ती संदीप व्ही. मारने

राखून ठेवल्याचा दिनांक : 6 जानेवारी 2025

अधिघोषित करण्याचा दिनांक : 10 जानेवारी 2025

न्यायनिर्णय :

1) न्यादेश. न्यादेश विनाविलंब बजावून परत येण्याजोगा केला. पक्षकारांची बाजू मांडणाऱ्या विद्वान अधिवक्ताच्या संमतीने ही याचिका सुनावणीसाठी आणि निकाली काढण्यासाठी घेतली जाते.

2) मुंबईतील एका हॉटेलमध्ये काम करणारा रिसेप्शनिस्ट, ज्याला राजकारणात रस निर्माण झाला आणि ज्याने 2014 मध्ये नोकरी सोडली आणि सोलापूरमधून दोन लोकसभा निवडणुका अयशस्वीपणे लढल्या आणि आपल्या नामांकनात बंदूक (पिस्तुल) असल्याचे जाहीर केले, त्याला कामगार न्यायालयाने 50 टक्के मागील

वेतनासह कामावर पुन्हा बहाल करण्याचे निर्देश दिले. नियोक्ता-हॉटेलने औद्योगिक न्यायालयाने पारित केलेल्या निवाड्यास प्रस्तुत याचिकेत आव्हान दिले आहे.

3) सदरहू याचिका ही दिनांक 1 जुलै 2024 रोजी 10 वे कामगार न्यायालय, मुंबई ने संदर्भ (आय. डी. ए) 56/2017 मध्ये पारित केलेल्या निवाड्याला आव्हान दिल्याने उद्भवली आहे. कामगार न्यायालयाने संदर्भाला अंशतः होकारार्थी उत्तर दिले आहे आणि उत्तरवादी क्र. 1 ला दिनांक 15 मे 2014 पासून त्याच्या प्रत्यक्ष पुनर्बहालीच्या तारखेपर्यंत 50 टक्के मागील वेतनासह सेवेत सातत्यता आणि नोकरीवर पुनर्बहालीचा हक्क असल्याचे म्हटले आहे.

4) याचिका दाखल करण्यास कारणीभूत असलेली संक्षिप्त तथ्ये अशी आहेत की, याचिकाकर्ता ही मेसर्स जी.एम. एजन्सीज हॉटेल प्रायव्हेट लिमिटेडची एक युनिट आहे, जी कंपनी अधिनियम, 1956 च्या तरतुदींनुसार पंजीकृत आहे आणि हॉटेल्स आणि रेस्टॉरंट्सच्या चालवण्याच्या व्यवसायात गुंतलेली आहे. अंधेरी (पूर्व), मुंबई 400 099 येथे असलेले 'हॉटेल रत्नामहल' हे कंपनीच्या मालकीचे होते आणि त्याच्याद्वारे संचालित केले जात होते. उत्तरवादी क्र. 1 हा दिनांक 1 ऑक्टोबर 2007 पासून त्या हॉटेलमध्ये पर्यवेक्षक-नि-रिसेप्शनिस्ट म्हणून काम करत होता.

5) उत्तरवादी क्र. 1- कामगाराचा दावा आहे की याचिकाकर्त्याने दिनांक 15 मे 2014 पासून रीतसर विधि प्रक्रियेचे पालन न करता त्याची सेवा समाप्त केली. त्याचे कामाचे

तास दिवसाचे 16 तासांवरून 8 तासांपर्यंत कमी करण्याच्या त्याच्या विनंतीमुळे त्याला कामावरून काढून टाकण्यात आले, असा त्याचा दावा आहे. उत्तरवादी क्रमांक 1 ने दिनांक 5 जानेवारी 2015 रोजी याचिकाकर्त्याला उद्देशून त्याची कामावर पुनर्बहाली करण्यासाठी पत्र दिले. म्हणून उत्तरवादी क्रमांक 1 ने सहाय्यक कामगार आयुक्त, मुंबई यांच्याशी संपर्क साधून त्याच्या पुनर्बहालीसाठी मागणी केली. याचिकाकर्ता सहाय्यक कामगार आयुक्त, मुंबई यांच्यासमोर हजर झाला आणि त्याने असा दावा केला की, उत्तरवादी क्रमांक 1 ची सेवा कधीही समाप्त करण्यात आली नव्हती आणि उत्तरवादी क्रमांक 1 ने स्वेच्छेने निवडणूक लढण्यासाठी नोकरी सोडली आहे. तडजोडीचा प्रयत्न केल्यानंतर, सहाय्यक कामगार आयुक्त, मुंबई यांनी दिनांक 9 डिसेंबर 2016 रोजी कामगार उपायुक्तांना अपयश अहवाल पाठवला. उत्तरवादी क्रमांक 1 च्या सांगण्यावरून, सेवेत सातत्यतासोबत दिनांक 15 मे 2014 पासून पूर्ण मागील वेतनासह नोकरीवर पुनर्बहालीच्या उत्तरवादी क्र. 1 च्या मागणीवरून 10 वे कामगार न्यायालय, मुंबई यांच्याकडे संदर्भ देण्यात आला.

6) उत्तरवादी क्रमांक 1 ने 10 वे कामगार न्यायालय, मुंबई यांच्यासमोर दाव्याचे निवेदन दाखल केले, ज्याला याचिकाकर्त्याने लेखी निवेदन दाखल करून विरोध केला. इतर गोष्टींबरोबरच याचिकाकर्त्याने आपल्या लेखी निवेदनात असा युक्तिवाद केला होता की उत्तरवादी क्रमांक 1 ने स्वेच्छेने नोकरी सोडली होती आणि 2014 मध्ये झालेल्या

लोकसभा निवडणुका लढण्यासाठी सोलापूरला रवाना झाला होता आणि त्याची सेवा कधीही समाप्त करण्यात आली नव्हती. याचिकाकर्त्याने पुढे असा युक्तिवाद केला की, त्याने उत्तरवादी क्रमांक 1 ला सेवेत पुन्हा बहाल करण्याची इच्छा दर्शविली आणि त्याने कामावर हजर राहण्यास नकार दिला. याचिकाकर्त्याने लेखी निवेदनातही उत्तरवादी क्रमांक 1 ला सेवेत पुन्हा बहाल करण्याची तयारी दर्शविली.

7) दोन्ही पक्षांनी त्यांच्या संबंधित दाव्याच्या समर्थनार्थ पुरावे सादर केले. युक्तिवाद आणि कागदोपत्री आणि मौखिक पुराव्यांचा विचार केल्यानंतर कामगार न्यायालयाने संदर्भाला अंशतः सकारात्मक उत्तर दिले आणि असे म्हटले की उत्तरवादी क्रमांक 1 ची सेवा दिनांक 15 मे 2014 रोजी बेकायदेशीरपणे समाप्त करण्यात आली आणि याचिकाकर्ता असे सिद्ध करण्यात अयशस्वी ठरला की, उत्तरवादी क्रमांक 1 सोलापूर येथे लोकसभा निवडणूक लढण्यासाठी त्याच्या कामावरून अनुपस्थित राहिला आणि दिनांक 1 जुलै 2024 च्या निवाड्याद्वारे दिनांक 15 मे 2014 पासून 50 टक्के मागील वेतन मंजूर केले. दिनांक 1 जुलै 2024 रोजी देण्यात आलेल्या निवाड्याने व्यथित होऊन याचिकाकर्त्याने प्रस्तुत याचिका दाखल केली आहे.

8) याचिकाकर्ता-नियोक्ताची बाजू मांडणारे विद्वान वकील श्री. शिंदे सादर करतात की, उत्तरवादी क्रमांक 1 ने निवडणूक लढण्यासाठी स्वेच्छेने कामावर जाणे बंद केले, या स्थितीकडे दुर्लक्ष करून कामगार न्यायालयाने त्याला नोकरीत पुनर्बहाल करण्याचे

निर्देश देऊन चूक केली आहे. उत्तरवादी क्रमांक 1 ला याचिकाकर्त्याच्या सेवेत परत सामील होण्यास कधीही स्वारस्य नव्हते. निवडणुकीत पराभूत झाल्यानंतर कामावर परत येण्याची विनंती करून त्याने याचिकाकर्त्याशी कधीही संपर्क साधला नाही. तडजोडीच्या कार्यवाहीदरम्यान, याचिकाकर्त्याने उत्तरवादी क्रमांक 1 ला तीन पत्रे पाठवून त्याला कामावर परत येण्याचे आवाहन केले, परंतु तो कामावर रुजू होण्यास अयशस्वी ठरला. लेखी निवेदनातही याचिकाकर्त्याने उत्तरवादी क्रमांक 1 च्या पुनर्बहालीची इच्छा दर्शविली, परंतु तो कामावर रुजू होण्यास अयशस्वी ठरला, जे स्पष्टपणे सूचित करते की उत्तरवादी क्रमांक 1 ला कामावर रुजू होण्यात रस नव्हता. ते सादर करतात की, उत्तरवादी क्रमांक 1 ने 2024 ची लोकसभा निवडणूकही लढवली आहे. 2024 ची लोकसभा निवडणूक लढताना त्याने दाखल केलेल्या शपथपत्रात रु. 1,80,000/- ची वार्षिक आय तसेच स्विफ्ट डिझायर कार (2015 मॉडेल) चा मालक असल्याचे दर्शविण्यात आले आहे, 2014 च्या निवडणुकीत ती त्याच्या मालकीची नव्हती. उत्तरवादी क्रमांक 1 कडे रु. 3,50,000/- किमतीची बंदूक आणि पिस्तूल देखील आहे. त्यामुळे, दोन लोकसभा निवडणुका लढलेल्या उत्तरवादी क्रमांक 1 ला हॉटेलमध्ये रिसेप्शनिस्ट म्हणून काम करण्यात मुळीच रस नाही, तसेच तो त्याच्या जीवनात चांगले उत्पन्न मिळवण्याच्या स्थितीत आहे, त्यामुळे कामगार न्यायालयाने उत्तरवादी क्रमांक 1 ला नोकरीवर पुनर्बहाली आणि 50 टक्के मागील वेतन मंजूर करण्यात चूक केली आहे,

असे ते मांडतात. ते कामगार न्यायालयाचा आक्षेपित निवाडा बाजूला ठेवण्याची प्रार्थना करतात.

9) उत्तरवादी क्र. 1- कामगार ची बाजू मांडणारे विद्वान वकील श्री. मेहरोत्रा यांनी सदर याचिकेचा विरोध केला आहे. ते सादर करतात की, कोणतीही चौकशी न करता आणि औद्योगिक विवाद अधिनियम, 1947**(आयडी अधिनियम)** च्या कलम 25 एफ मधील तरतुदींचे पालन न करता उत्तरवादी क्र. 1 ची नोकरी बेकायदेशीरपणे समाप्त करण्यात आली आहे, असे कामगार न्यायालयाने योग्यरित्या म्हटले आहे. कामगार न्यायालयाने स्वेच्छेने सेवा सोडून देण्याच्या याचिकाकर्त्याच्या औपपत्तिक मीमांसाला नकार दिला आहे. उत्तरवादी क्रमांक 1 ला कामावर पुन्हा रुजू होण्याची परवानगी न देण्याचे याचिकाकर्त्याचे कृत्य म्हणजे त्याची नोकरी समाप्त करणे. ते सादर करतात की, सोलापुराला जाण्यापूर्वी त्याने रजेसाठी तोंडी निवेदन केला होता आणि त्यामुळे याचिकाकर्त्याला त्याचे नाव मस्टर रोलमधून काढून टाकता येत नव्हते, असे उत्तरवादी क्र. 1 ने त्याच्या खटल्याच्या समर्थनार्थ पुरावे सादर केले आहेत. त्यांनी असे सादर केले की, याचिकाकर्त्याच्या साक्षीदाराच्या उलटतपासणीत, उत्तरवादी क्रमांक 1 ची नोकरी प्रत्यक्षात समाप्त करण्यात आली आहे आणि ती देखील कोणतीही सूचना न देता, या वस्तुस्थितीचा अनेकदा उल्लेख आला आहे. 2017 मध्ये जारी करण्यात आलेली तथाकथित पत्रांची उत्तरवादी क्र. 1 ला बजावणी करण्यात आली होती, हे सिद्ध झालेले

नाही किंवा 2017 मध्ये नोकरीवर पुनर्बहालीच्या प्रस्तावाची औपपत्तिक मीमांसा विश्वसनीय नाही, असे ते सादर करतात. याचिकाकर्त्याला जर खरोखरच उत्तरवादी क्र. 1 ला नोकरी परत देण्यास स्वारस्य असता तर त्याने उत्तरवादी क्र. 1 च्या दिनांक 5 जानेवारी 2015 रोजीच्या पत्रावर कारवाई केली असती. ते पुढे सादर करतात की, कोणत्याही परिस्थितीत, 2017 मध्ये नोकरीवर पुनर्बहालीच्या किंवा 2018 मध्ये दाखल केलेल्या लेखी निवेदनात, प्रस्तावाबद्दल चुकीची कल्पना देण्यात आली कारण याचिकाकर्त्याने लेखी निवेदनात कबूल केले की, हॉटेल कंत्राटी पद्धतीने चालवण्यासाठी तृतीय पक्षाला देण्यात आले होते आणि कंपनीच्या रोलवर कोणतेही कर्मचारी नव्हते. जर हॉटेल स्वतःच याचिकाकर्त्याद्वारे चालवले जात नसेल तर उत्तरवादी क्र. 1 च्या पुनर्बहालीचा प्रश्नच उद्भवत नाही. 2014 ते 2017 या दीर्घ कालावधीसाठी याचिकाकर्त्याने उत्तरवादी क्र. 1 सोबत कोणताही पत्रव्यवहार केला नाही. आयडी अधिनियमाच्या तरतुदींचे घोर उल्लंघन करून नोकरी समाप्त केल्यामुळे, कामगार न्यायालयाने सदर सेवा समाप्तीचे आदेश योग्यपणे बाजूला ठेवले आहे. त्यांनी याचिका फेटाळण्याची प्रार्थना केली.

10) पक्षकारांचे परस्परविरोधी युक्तिवाद आता माझ्या विचारार्थ आले आहे.

11) उत्तरवादी क्र. 1 हा दिनांक 1 ऑक्टोबर 2007 पासून याचिकाकर्ता-हॉटेलमध्ये पर्यवेक्षक-नि-रिसेप्शनिस्ट म्हणून काम करत होता. त्याच्या सांगण्यावरून औद्योगिक

न्यायालयात संदर्भ देण्यात आला आणि संदर्भ नोंदवल्यानंतर , उत्तरवादी क्रमांक 1 ने आपले दाव्याचे निवेदन दाखल केले ज्यामध्ये असा युक्तिवाद केला गेला की याचिकाकर्त्याने दिनांक 15 मे 2014 पासून त्याची सेवा संपुष्टात आणली. दाव्याच्या निवेदनात त्याने मांडलेली त्याची सेवा समाप्तीची कारणे खालीलप्रमाणे आहेत:-

“5. हॉटेलमध्ये पर्यवेक्षक आणि रिसेप्शनिस्ट म्हणून काम करण्यासाठी कामगार दिनांक 1.10.2007 रोजी कंपनीच्या सेवेत रुजू झाला. हॉटेलच्या अभिलेखावर कामगाराच्या कर्तव्याचे तास सकाळी 11.00 ते रात्री 11.00 पर्यंत होते आणि दररोज 11 तास सतत काम करणे आवश्यक होते. त्याचे सुरुवातीचे वेतन दरमहा रु. 7,000/- होते आणि त्याने शेवटी रु. 10,000/- एवढे वेतन घेतले होते.

6. जरी कामगार दररोज 11 तास काम करत होता, तरी कंपनीने त्याला महाराष्ट्र दुकाने आणि आस्थापना अधिनियम, 1948 अंतर्गत निर्धारित केलेल्या सामान्य वेतनाच्या दुप्पट दराने अतिकालिक वेतन नाकारले आणि कामातून त्याला आठवड्यात एका दिवसाची सुट्टीही नाकारली गेली. हॉटेलमधील कामगाराच्या नोकरीच्या संपूर्ण कार्यकाळात त्याला वेतनासह कोणतीही सुट्टी देण्यात आली नव्हती किंवा रजेच्या बदल्यात वेतन देण्यात आले नव्हते आणि राष्ट्रीय सुट्ट्याही नाकारण्यात आल्या होत्या.

7. वेतनासह सुट्टी न मिळाल्याने, अतिकालिक वेतन न मिळाल्याने (त्याच्या रोजच्या 8 तासांच्या नोकरीपलीकडे त्याने केलेल्या तीन तासांच्या कामासाठी) साप्ताहिक सुट्टी आणि राष्ट्रीय सुट्ट्यांमध्ये काम करण्यासाठी कोणतेही वेतन न मिळाल्याने (महाराष्ट्र दुकाने आणि आस्थापना कायदा, 1948 अंतर्गत निर्धारित केलेल्या सामान्य वेतनाच्या दुप्पट दराने) कामगाराने श्री विवेक सोनावणे यांच्याकडे वारंवार संपर्क साधला आणि विद्यमान कामगार कायद्यांतर्गत त्याला ज्या सेवाशर्ती विषयक सुविधा मिळण्याचा हक्क होता , त्या सर्व सुविधा उपलब्ध करून देण्याची विनंती केली, परंतु विवेक सोनावणे यांनी कामगाराला केवळ रिकामी आश्वासने दिली आणि कामगाराच्या रोजगाराच्या अटी नियमित करण्यासाठी कोणतेही प्रयत्न केले नाहीत आणि त्याचे आर्थिक शोषण करणे सुरूच ठेवले.

8. दुर्दैवाने, 2011 मध्ये कामगाराचे शोषण वाढले, जेव्हा श्री. विवेक सोनावणे यांनी त्याच्यावर कार चालवण्याचे अतिरिक्त काम लादले, परिणामी, दिनांक 1 एप्रिल 2011 पासून त्याला पर्यवेक्षक-नि-रिसेप्शनिस्ट-नि-चालक म्हणून काम करावे लागले आणि दररोज सकाळी 9.00 ते 11.00 आणि सकाळी 11.00 ते रात्री 1.00 पर्यंत कामावर हजर राहावे लागले.

9. खरे तर, रोजचे 16 तासांचे काम कामगारासाठी खूप कंटाळवाणे होते आणि म्हणूनच त्याने विवेक सोनावणे यांना वारंवार विनंती केली की, एकतर त्याचे काम दररोज 8 तासांपर्यंत मर्यादित ठेवावे किंवा महाराष्ट्र दुकाने आणि आस्थापना अधिनियम, 1948 अंतर्गत दिलेल्या तरतुदींनुसार त्याने दररोज केलेल्या 7 तासांच्या अतिरिक्त कामासाठी त्याला त्याच्या सामान्य वेतनाच्या दुप्पट दराने अतिकालिक वेतन द्यावे.

10. कामगाराला मोठा धक्का बसला की, श्री विवेक सोनवणे यांनी त्याच्या वास्तविक आणि कायदेशीर विनंती मान्य करण्याऐवजी, रीतसर विधि प्रक्रियेचे पालन न करता आणि विशेषकरून औद्योगिक विवाद अधिनियम, 1947 च्या कलम 25 एफ(ए) आणि (बी) तसेच महाराष्ट्र दुकाने आणि आस्थापना अधिनियम , 1948 च्या कलम 66 चे पालन न करता दिनांक 15.05.2014 पासून त्याची सेवा संपुष्टात आणली".

12) त्यामुळे उत्तरवादी क्र. 1 ने ही वस्तुस्थिती उघड केली नाही की तो सोलापूरला गेला होता किंवा त्याने 2014 ची लोकसभा निवडणूक लढली होती. तथापि, याचिकाकर्त्याने लेखी निवेदनात विनंती केल्यानंतर की उत्तरवादी क्र. 1 ने सोलापूर मतदारसंघातून लोकसभा निवडणूक लढण्यासाठी सेवा सोडली होती, शेवटी उत्तरवादी क्र. 1 ने उलटतपासणीदरम्यान कबूल केले की त्याने 2014 ची लोकसभा निवडणूक लढली होती.

याव्यतिरिक्त, याचिकाकर्त्याने 2014 ची लोकसभा निवडणूक सोलापूर मतदारसंघातून लढण्यासाठी भारतीय निवडणूक आयोगाकडे उत्तरवादी क्र. 1 ने सादर केलेली माहिती अभिलेखावर दाखल केली.

13) अशा प्रकारे, उत्तरवादी क्र. 1 ने त्याच्या दाव्याच्या निवेदनात ही वस्तुस्थिती लपविली होती की, त्याने 2014 ची लोकसभा निवडणूक सोलापूर मतदारसंघातून लढण्यासाठी तो सोलापूरला रवाना झाला होता. याउलट उत्तरवादी क्र. 1 ने दाव्याच्या निवेदनात खोटा दावा केला की याचिकाकर्त्याला त्याचे कामाचे तास कमी करण्यासाठी केलेल्या विनंतीमुळे दिनांक 15 मे 2014 पासून त्याची सेवा संपुष्टात आणली गेली. अशा प्रकारे, उत्तरवादी क्रमांक 1 ने बेईमानीपणे कामगार न्यायालयात धाव घेतली आणि ही वस्तुस्थिती लपविली की, लोकसभा निवडणूक लढण्यासाठी तो सोलापूरला रवाना झाला होता.

14) उत्तरवादी क्र. 1 ने कामगार न्यायालयासमोर असा युक्तिवाद करून त्याच्या अनुपस्थितीचे समर्थन केले की, त्याने रजेसाठी मौखिक विनंती केली होती, परंतु निवडणूक लढण्यासाठी त्याला रजा मंजूर करण्यात आली होती हे दाखवण्यासाठी तो कोणताही कागदोपत्री पुरावा सादर करू शकला नाही. माझ्या मते, 2014 ची लोकसभा निवडणूक सोलापूर मतदारसंघातून लढण्याची स्थिती दडपून टाकण्याच्या उत्तरवादी क्र.

1 च्या कृत्याची कामगार न्यायालयाने त्याच्या नोकरीवर पुनर्बहालीच्या मागणीवर विचार करताना गंभीर दखल घ्यायला हवी होती.

15) माझ्या मते, उत्तरवादी क्रमांक 1 बद्दल याचिकाकर्त्याने केलेला युक्तिवाद की, निवडणूक लढण्यासाठी सोलापूरला निघाल्यानंतर उत्तरवादी क्रमांक 1 ने कर्तव्यावर उपस्थित राहणे स्वेच्छेने थांबविले, हे पूर्णपणे शक्य आहे असे दिसते. जानेवारी 2015 मध्ये उत्तरवादी क्रमांक 1ने नोकरीवर पुनर्बहालीची मागणी केल्याची कथा जरी क्षणिकदृष्ट्या खरी मानली तरी, 15 मे 2014 ते जानेवारी 2015 पर्यंत तो कर्तव्यांपासून दूर का राहिला याबद्दल अजिबात कोणतेही औचित्य नाही. कामगार न्यायालयाने या स्थितीकडे पूर्णपणे दुर्लक्ष केले आहे. कामगार न्यायालयाने हे मान्य करायला हवे होते की उत्तरवादी क्रमांक 1 च्या कबुलीनुसार, तो 15 मे 2014 ते जानेवारी 2015 या कालावधीदरम्यान जवळपास 8 महिनाच्या दीर्घ कालावधीसाठी कामावर रुजू नाही झाला. उलटतपासणी दरम्यान त्याने काबुल केले की, त्याने 2014 ची लोकसभा निवडणूक लढली होती आणि त्यासाठीतो सोलापूरला गेला होता. त्यामुळे कामगार न्यायालयाने असा निष्कर्ष काढायला हवा होता की उत्तरवादी क्र. 1 ला आता याचिकाकर्ता- हॉटेलमध्ये रिसेप्शनिस्ट म्हणून काम करण्यात रस नव्हता कारण त्याला निवडणुक लढून संसद सदस्य होण्याचे मोठे स्वप्न होते. हे अभिलेखावर आले आहे की,

रेकॉर्डवर असे आढळून आले आहे की याचिकाकर्त्याने 8 जानेवारी 2017 रोजी उत्तरवादी क्र. 1 ला पत्र पाठवून 1 फेब्रुवारी 2017 पासून कामावर पुन्हा रुजू होण्यास सांगितले होते. तथापि उत्तरवादी क्र. 1 ने 8 जानेवारी 2017 च्या या पत्राला उत्तर देण्यास नकार दिला. याचिकाकर्त्याने 24 फेब्रुवारी 2017 आणि 11 मार्च 2017 रोजी दोन स्मरणपत्रे पाठवली. तथापि, कर्तव्यावर परत येण्याचे आवाहन करणारी तीन पत्रे मिळाल्यानंतरही उत्तरवादी क्र. 1 कर्तव्यावर रुजू होण्यास अपयशी ठरला. लेखी निवेदनातही, याचिकाकर्त्याने उत्तरवादी क्र. 1 ला नोकरीची ऑफर दिली होती आणि उत्तरवादी क्र. 1 ने कधीही कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी स्वतःला हजर केले असे सूचित करण्यासाठी नोंदीवर काहीही नाही. याचिकाकर्त्याने हॉटेल कंत्राटी पद्धतीने चालवण्यासाठी तृतीय पक्षाला दिले होते आणि त्यामुळे पुनर्बहालीचे प्रस्ताव खोडकर होते, असा मेहरोत्रा यांचा युक्तिवाद स्वीकारला जाऊ शकत नाही. हे असे प्रकरण नाही जिथे उत्तरवादी क्र. 1 कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी हजर झाला आणि याचिकाकर्ता त्याला पुन्हा कर्तव्यावर घेण्यास तयार नव्हता. कर्तव्यावर हजर राहण्यासाठी चार वेगवेगळे प्रसंग उपलब्ध असूनही उत्तरवादी क्र. 1 ने उक्त प्रस्तावांनुसार जाणीवपूर्वक कामावर रुजू झाला नाही. उत्तरवादी क्र. 1 साठी पुनर्बहाली किंवा मागील वेतनाचा दिलासा स्पष्टपणे अमान्य होण्याचे हे आणखी एक कारण आहे.

16) आणखी धक्कादायक बाब म्हणजे कामगार न्यायालयासमोर संदर्भ प्रलंबित असताना उत्तरवादी क्र. 1 चे पुढील वर्तन. असे दिसते की उत्तरवादी क्र. 1 ने सोलापूर मतदारसंघातून 2024 ची लोकसभा निवडणूक लढली. याचिकाकर्त्याने 2024 च्या लोकसभा निवडणुकीसाठी त्याच्या नामनिर्देशनासह फॉर्म 26 मध्ये उत्तरवादी क्र. 1 ने दाखल केलेले प्रतिज्ञापत्र नोंदवले आहे. प्रतिज्ञापत्रात, उत्तरवादी क्र. 1 ने आपली मालमत्ता उघड केली, जी दर्शवते की त्याच्याकडे मुंबईमध्ये नोंदणीकृत 2015 मध्ये निर्मित स्विफ्ट डिझायर कार आहे, ज्याचे मूल्य, प्रतिज्ञापत्र दाखल करण्याच्या तारखेपर्यंत, रु. 2,70,000/- होते. 2010 साली तयार झालेल्या बजाज डिस्कव्हर स्कूटरचेही ते मालक आहेत, जे त्यांनी 2014 ची निवडणूक लढताना जाहीर केलेल्या मालमत्तांमध्ये आधीच दिसून आले होते. तथापि असे दिसते की 2014 च्या निवडणुकीनंतर त्यांनी स्विफ्ट डिझायर कार विकत घेतली आहे, कारण त्यांच्या 2014 च्या जाहीरनाम्यात ते प्रतिबिंबित झाले नव्हते, ज्यात त्यांच्या मालकीची एक मोटारसायकल आणि एक ऑटो रिक्षा असल्याचे दिसून आले होते. अशा प्रकारे, सेवेतून त्याच्या कथित समाप्तीच्या काळात, उत्तरवादी क्र. 1 मोटरसायकल आणि ऑटो-रिक्षापासून स्विफ्ट डिझायर कारमध्ये श्रेणीसुधारित करून त्याच्या आयुष्यातील अधिक सुखसोयी मिळवू शकला. त्याहून अधिक धक्कादायक बाब म्हणजे 2024 च्या लोकसभा निवडणुकीसाठी उत्तरवादी क्र. 1 ने आपल्या प्रतिज्ञापत्रात म्हटले आहे की त्याच्याकडे

अंदाजे रु. 3,50,000/- किमतीची एक बोर पिस्तूल आणि एक बंदूक आहे. अशा प्रकारे उत्तरवादी क्र. 1 ने कथित सेवा समाप्तीच्या कालावधीत एक बंदूक मिळवली आहे ज्याची किंमत रु. 3,50,000/-आहे. पुढे उक्त प्रतिज्ञापत्रात, याचिकाकर्त्याने त्याची वार्षिक आय रु. 1,80,000/- दर्शविली आहे. याचिकाकर्त्याने अभिलेखावर आणलेल्या या महत्त्वाच्या माहितीकडे कामगार न्यायालयाने पूर्णपणे डोळेझाक केली आहे. माझ्या मते, हे 2014 सालच्या निवडणुका लढण्याच्या चुकीच्या किंवा चुकीच्या सल्ल्याने केलेल्या आवेगपूर्ण पावलांचे प्रकरण नाही, ज्यामुळे नोकरी गमवावी लागली. उत्तरवादी क्र. 1 हा एक अनुभवी खेळाडू असल्याचे दिसते, ज्याने आतापर्यंत किमान 2 निवडणुका लढल्या आहेत. त्यांच्या राजकीय महत्त्वाकांक्षा आहेत यात शंका नाही. ज्याच्याकडे आवश्यक सुविधा आहेत अशी व्यक्त आणि त्याच्याकडे बंदूक देखील असली तरी ती आता हॉटेलमध्ये रिसेप्शनिस्ट म्हणून काम करणार नाही. कामगार न्यायालयाने या पदाचे कौतुक करायला हवे होते आणि 2014 ची लोकसभा निवडणूक लढविण्याचे पद दडपून त्याच्याकडे आलेल्या उत्तरवादी क्र. 1 ला पुनर्बहाली किंवा मागील वेतनाचा दिलासा नाकारायला हवा होता. कामगार न्यायालयाने उत्तरवादी क्र. 1 च्या वस्तुस्थितीला दडपून टाकण्याच्या, वारंवार निवडणुका लढवण्याच्या आणि याचिकाकर्त्याच्या हॉटेलमध्ये काम करण्यात कोणताही स्वारस्य नसल्याच्या त्याच्या

विरोधात निष्कर्ष काढण्यासाठी पुरेशी साधने असण्याच्या एकूण वर्तनाचा विचार करायला हवा होता.

17) म्हणून माझ्या मते, कामगार न्यायालयाने पारित केलेला आक्षेपित निवाडा स्पष्टपणे कायम ठेवण्यायोग्य नाही आणि याचिकाकर्ता- हॉटेलमध्ये रिसेप्शनिस्ट म्हणून काम करण्यात उत्तरवादी क्र. 1 ला पूर्ण रस नसल्याची ही एक स्पष्ट केस असल्याचे दिसते. अशा परिस्थितीत, याचिकाकर्ता-हॉटेलवर उत्तरवादी क्रमांक 1 ला कोणतेही मागील वेतन देण्याचे किंवा पुनर्बहालीची सवलत देण्याचे लादले जाऊ शकत नाही. जरी याचिकाकर्ता-हॉटेलने नियोक्त्याला कळवल्याशिवाय निवडणूक लढण्याच्या कर्तव्यापासून गैरहजेरीबद्दल काही चौकशी करायला हवी होती किंवा आयडी अधिनियमाच्या कलम 25 एफ च्या तरतुदींचे पालन करायला हवे होते हे तात्पुरते मान्य केले असले, तरी मी उत्तरवादी क्र. 1 च्या बाजूने कोणतीही भरपाई देण्यास इच्छुक नाही, कारण त्याने तथ्ये दडपून टाकली, वारंवार निवडणुका लढवल्या, पुरेशी साधने बाळगली आणि पुन्हा सेवेत रुजू होण्यात पूर्ण रस दर्शविला नाही.

18) कामगार न्यायालयाची यंत्रणा किंवा ओळखपत्राच्या तरतुदी माजी कामगारांना कायद्याचा गैरवापर करण्याची परवानगी दिली जाऊ शकत नाही, ज्यांना आता मागील वेतन /नुकसानभरपाईसाठी रक्कम काढण्याच्या उद्देशाने नियोक्त्याबरोबर काम करण्यात रस नाही. हे स्पष्टपणे कामगार न्यायालयाच्या यंत्रणेच्या घोर गैरवापराचे प्रकरण

असल्याचे दिसते. सोलापूरमधून निवडणूक लढण्यासाठी मुंबई सोडून गेलेल्या उत्तरवादी, निवडणुकानंतर लगेचच आपले कर्तव्य पुन्हा सुरू करण्यासाठी हजर झाला नाही, पुनर्बहालीचे प्रस्ताव नाकारले आणि पुढे 2024 ची निवडणूक लढली. त्यामुळे तो पुनर्बहालीच्या किंवा मागील वेतनाच्या सवलतीची अपेक्षा करू शकत नाही. अशा परिस्थितीत, निवडणुका लढण्यासाठी स्वेच्छेने सेवा सोडून देणे हा एकमेव संभाव्य निष्कर्ष आहे जो खटल्याची तथ्ये आणि परिस्थितींमध्ये काढला जाऊ शकतो.

19) अशा प्रकारे कामगार न्यायालयाचा आक्षेपित निवाडा अक्षम्य आहे आणि बाजूला ठेवण्यास पात्र आहे. तदनुसार याचिका यशस्वी ठरते. दिनांक 1 जुलै 2024 रोजी कामगार न्यायालय, मुंबईने संदर्भ आय. डी. ए. क्र.56/2017 मध्ये मंजूर केलेला निवाडा बाजूला ठेवण्यात येतो. रिट याचिका मंजूर केली जाते. न्यादेश कायम करण्यात येतो. खर्चाबद्दल कोणतेही आदेश राहणार नाही.

[न्यायमूर्ती संदीप व्ही. मारणे]

<u>अस्वीकरण</u>

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".

XXXXX